

Umsögn

um tillögu til þingsályktunar um fjármálaáætlun fyrir árin 2018-2022.

Frá 2. minni hluta atvinnuveganefndar.

Við Íslendingar erum rík af auðlindum en okkur hefur ekki lánast að móta auðlindastefnu þar sem er jafnvægi milli þess að tryggja atvinnugreinum ásættanleg rekstrarskilyrði og um leið þjóðinni sanngjarna auðlindarentu. Það er gagnrýnivert og miður að ekki sé að finna áform í fjármálaáætluninni um að nýta tækifærin sem eru til staðar til að styrkja velferðarkerfið og innviði með auknum tekjum af auðlindum. Ábyrg stjórnvöld verða að mæta kröfum um uppbyggingu innviða sem er háværi en ákall um skattalækkanir.

Veikleiki tillögu til þingsályktunar um fjármálaáætlun felst í því að ekki er gengið nógu langt í að afla meiri tekna til að standa undir almennri velferð og meiri jöfnuði í landinu. Í tillögunni koma fram ágætis markmið og tillögur að aðgerðum í atvinnumálum. Þó er ljóst eftir heimsókn gesta til atvinnuveganefndar að ekki eru tryggðir fjármunir til að fylgja þeim öllum eftir. Erfitt er að gefa markmiðum og aðgerðum jákvæða umsögn þegar þau eru að mestu ófjármögnuð. Algengasta setning fjármálaáætlunarinnar er líklega „verður forgangsraðað innan ramma“ og er slíkt í sjálfu sér óboðlegt og ávísun á niðurskurð sem við vitum ekki hvar lendir.

Því miður er heldur lítið í tillögunni sem snýr að nýsköpun og neytendavernd. Þar eru tækifæri til að gera miklu betur.

Þingflokkur Samfylkingarinnar telur æskilegt að rýmri tíma ætti að gefa fyrir þinglega meðferð tillögunnar, einkum fyrir fastanefndir þingsins sem ættu að geta fjallað ítarlegar um fjármálaáætlun og hafa lengri tíma til að skila umsögn.

Brýnt er að stefna að bættri framsetningu fjármálaáætlunar, sérstaklega að því er varðar framsetningu á tölum. Nauðsyn er á auknu gagnsæi, eins og lögum um opinber fjármál kveða á um, og að birta í áætluninni útgjöld skipt eftir málaflokkum. Þá er ótækt annað en að í framsetningu fjármálaáætlunar verði greint á milli annars vegar rekstrarkostnaðar og hins vegar kostnaðar við einstakar fjárfestingar á tilteknu málefnasviði.

Sjávarútvegur 13. málefnasvið.

Útgerðarfyrirtæki greiða veiðigjald sem er langt undir markaðsverði kvóta.

Útbod á kvóta er skilvirk leið til að tryggja sanngjarnan arð af fiskveiðiauðlindinni til þjóðarinnar og endurspegla raunverulegt verðmæti hans hverju sinni. Útbod mundi örva sanngjarna samkeppni milli sjávarútvegsfyrirtækja og tryggja minni fyrirtækjum aðgang að kvóta. Nú gengur kíló af þorski á 180 kr. á millimarkaði en veiðigjaldið sem rennur í ríkissjóð er aðeins 11 kr. Það eru vonbrigði að engar áætlanir er að finna um að sanngjarn hluti auðlindarentunnar renni til þjóðarinnar. Fyrirhugað er að skipa nefnd um sátt um framtíðarfyrirkomulag fiskveiðistjórnunar. Á meðan kvóti er ekki boðinn út er nauðsynlegt að hækka veiðigjöld af hverjum veiddum fiski.

Til að öðlast reynslu af útbodi á kvóta, þar sem taka þarf tillit til byggðasjónarmiða og minni útgerða, væri skynsamlegt að bjóða út mögulegan viðbótarkvóta, þ.e. þá aukningu

sem verður á veiðiheimildum á milli ára. Tekjur sem af því hlytust ætti að nýta til þess að styrkja tekjugrunn fjármálaáætlunar. Hið sama ætti að gera með makríl og aðrar nýja fisktegundir sem koma á miðin.

Útboð á hluta kvóta mundi nýtast til að ákvarða veiðigjöld og gæti verið grundvöllur sáttar um gjaldtöku af greininni. Hún yrði þá ekki bitbein stjórmmálanna á hverju ári. Litlar líkur á eru að sátt náist um veiðigjöld fyrr en að þau verða ákvörðuð á markaðslegum forsendum.

Þorskkvótinn hefur aldrei mælst stærri en á þessu ári og líklegt er að lagður verði til góður viðbótarkvóti á næstu fiskveiðiárum.

Það kom skýrt fram á fundum nefndarinnar að Fiskistofa og Hafrannsóknastofnun þarfnast meiri fjármuna vegna aukinna verkefna, ekki síst vegna uppgangs í fiskeldi og breytingum á gengd fiskistofna. Við því þarf að bregðast. Fram kom hjá gestum nefndarinnar að kostnaðargreining verkefna stofnananna hafi legið fyrir áður en fjármálaáætlun var lögð fram. Lítið tillit virðist hafa verið tekið til þeirra gagna í fjármálaráðuneytinu þar sem viðbótarfjármagn til málaflokksins dugir ekki til að sinna þeim verkefnum sem sett eru fram í fjármálaáætluninni.

Fiskeldi 13. málefna svið.

Fiskeldi er ört vaxandi atvinnugrein sem huga þarf vel að og gæta fyllstu varúðarsjónarmiða. Ekki ríkir full sátt um öll þau umsvif sjókvíaeldis í íslenskum fjörðum sem áform eru um og takast ólík sjónarmið á. Á meðan talsmenn fiskeldis benda á það sem mikilvæga atvinnuuppbyggingu benda talsmenn verndunar á það óafturkræfa tjón sem það getur valdið á náttúru og lífríki, ef ekki er farið gætilega. Um leið og tekið er undir þau sjónarmið að þessi nýja grein geti skotið traustum stöðum undir samfélag á viðkvæmum stöðum, t.d. á Vestfjörðum og Austurlandi, þarf að gæta ítrustu varúðarsjónarmiða. Móta þarf skýra lagaumgjörð, gegnsæja verkferla og tryggja gott eftirlit þar sem fullt tillit er tekið til sjónarmiða þeirra sveitarfélaga sem standa næst starfsemi. Eins og fram kom að framan hafa þær stofnanir sem eiga að sinna undirbúningi og eftirliti viðrað við nefndina áhyggjur af of litlu fjármagni til þess. Þessu ákalli þarf þingið og ríkisstjórnin að svara og þess þarf að finnast staður í fjárveitingum.

Þá er vakin sérstök athygli á nauðsyn þess að móta skýra sýn og stefnu um hvernig eigi að haga gjaldtöku af þessari sívaxandi atvinnugrein. Tryggja verður að samfélagið og sveitarfélög njóti góðs af uppgangi greinarinnar sem getur orðið gríðarlegur í framtíðinni. Fjármagnseigendur mega ekki fá allan ávinninginn af nýtingu íslenskra fjarða í eigin vasa. Stefnumörkun við meðferð og gjaldtöku af auðlindum almennt er í skötulíki hér á landi og er þessi grein engin undantekning.

Nýsköpun og tækniþróun 7. málefna svið.

Íslenskt samfélag stendur frammi fyrir stórkostlegum breytingum. Ný tækniþynging, tölvuvæðing og gervigreind, mun hafa mikil áhrif á líf allra landsmanna. Hún mun ekki einungis leysa vöðvafl af hólmi, eins og í iðnþynging 19. aldar, heldur líka hugarafli að einhverju leyti. Þetta mun hafa í för með sér gjörbreyttan vinnumarkað. Ný störf verða til en önnur tapast. Líklegt er að greinar sem mikilvægastar verða lúti ekki síst að nýsköpun og krefjist skapandi hugsunar.

Þess vegna er mikið í húfi og vonbrigði að sjá að ekki sé meira gert til að efla rannsóknir, nýsköpun og þekkingargreinar. Það er bagalegt að fjárframlög til þessa mikilvæga málaflokks minnki talsvert á tímabilinu.

Meðal mikilvægra aðgerða sem Nýsköpunarmiðstöð setur í forgang er efling byggingarrannsókna. Ekki þarf að fjölyrða um mikilvægi þeirra. Bæði eru húsnæðis kaup

stærsta fjárfesting flestra Íslendinga á ævinni, auk þess sem fyrir liggur að ástand húsnæðismarkaðarsins kallar á byggingu þúsunda nýrra íbúða. Þær þurfa að rísa hratt og mikilvægt er að huga að gæðum. Það er ekki eingöngu spurning um lýðheilsu heldur eru hér gríðarlegir fjárhagslegir hagsmunir í húfi. Fram kom hjá fulltrúum Nýsköpunarmiðstöðvar að annaðhvort verði þessar rannsóknir í lágmarki, ef lítið er til núverandi fjármálaáætlunar, eða skera þarf niður annars staðar í starfsemi stofnunarinnar. Svipaða sögu höfðu fulltrúar frá öðrum rannsóknarsjóðum að segja. Lítið svigrúm er til að efla starfsemina.

Sé horft breiðar á málefni nýsköpunar en á þá málaflokka sem heyra beint undir atvinnuveganefnd er útlitið ekki bjart. Í þessu sambandi verður að nefna sérstaklega stöðu opinberu háskólana. Ekki stendur til að efna loforð um stóraukin framlög til þeirra svo að hægt sé að ná markmiðum Vísinda- og tækniráðs um að framlög verði samanburðarhæf við önnur OECD-ríki.

Það er mikilvægt fyrir þróun íslenskrar tungu að hún haldi í við tækniþróun og er brýnt að tryggja fjármagn til þessa verkefni.

Ísland er í færum til þess að vera leiðandi í baráttunni gegn loftslagsbreytingum vegna mikillar framleiðslu á rafmagni. Græn atvinnustefna getur skilað margföldum ávinningi. Við þurfum að styðja við áframhaldandi rannsóknir á þróun raforkuvinnslu og tryggja áætlanir um orkuskipti í samgöngum.

Fyrirheit um lækun tryggingagjalds eru of óljós, ekki síst í ljósi þess að þau leggjast einna harðast á nýsköpunar og þekkingarfyrirtæki. Ríkisstjórnin áformar að lækka efra þrep virðisaukaskattsins sem er óskynsamlegt á þenslutíma. Nær hefði verið að lækka tryggingagjaldið fyrst ríkisstjórn telur að svigrúm sé til að lækka skatta.

Ferðaþjónusta 14. málefnavið

Vinna er framundan við mikilvæga endurskoðun ferðamálastefnu. Mikilvægt er að hún verði unnin í breiðu samráði við alla hagsmunaaðila. Þar þurfa talsmenn greinarinnar sjálfir að koma að borði, stéttarfélög sem og fulltrúar allra stjórnmalaflokka. Lengi hefur legið fyrir mikilvægi þess að laða fleiri ferðamenn víðar um landið. Á meðan einstaka staðir glíma við allt of marga ferðamenn eru stór svæði vannýtt. Ókostirnir sem fylgja því að ekki hefur betur tekist til felast m.a. í því að nú þegar talað er um að takmarka þurfi fjölda ferðamanna vegna átroðnings gætu önnur landsvæði orðið fyrir miklum búsigfum.

Í fjármálaáætluninni er kveðið á um að gisting og afþreying muni færast upp í efra þrep virðisaukaskattsins. Við það skapast aukið svigrúm til þess að ráðast í nauðsynlega uppbyggingu, vegna mikillar fjölgunar ferðamanna. Nýta þarf fjármunina til að byggja upp ferðamannastaði um allt land í sátt við náttúru, heimamenn, sveitarfélög og aðila í ferðaþjónustu. Það er lykillinn að farsælli uppbyggingu. Slík uppbygging þarf að vera á grundvelli gæða, varanleika, samfelli og í sátt við náttúruna.

Gagnrýnt er samráðsleysi ríkisstjórnarinnar við þessa ákvarðanatöku, auk þess sem aðlögunartími greinarinnar er mjög skammur. Þá hefði þurft að liggja skýrar fyrir hvernig fyrirhugað er að áætlaðar tekjur nýtist til að byggja upp innviði og hver aðkoma sveitarfélaga að henni verður. Ljóst er að mæta þarf sérstaklega áhrifum sem ferðaþjónustuaðilar á viðkvæmum uppbyggingarsvæðum, sérstaklega á landsbyggðinni, munu verða fyrir vegna hækkunar á virðisaukaskatti. Þess vegna er mikilvægt að hraða stefnumörkun ogrannsknum og nauðsynlegt að verja fjármunum til að mæta þessu.

Styrkja þarf tekjugrunn fjármálaáætlunarinnar sérstaklega til að hægt sé að sinna nauðsynlegu viðhaldi vega og hefja nýjar vegafarmkvæmdir. Samgöngubætur munu að sjálfsögðu ekki aðeins gagnast ferðaþjónustunni heldur íbúum um allt land sem og öðrum atvinnugreinum. Horfa þarf sérstaklega til þess að auðvelda erlendum ferðamönnum að

koma fljúgandi til annarra staða en Keflavíkur. Efla þarf millilandaflug til og frá Akureyri og Egilsstöðum.

Tryggja þarf að sveitarfélögin fái meira í sinn hlut af þeim tekjum sem hið opinbera fær vegna fjölgunar ferðamanna. Ljóst er að þau verða fyrir talsverðum kostnaði vegna uppgangs greinarinnar sem þau ráða ekki öll við. Slíkt mun skila betri og eftirsóknarverðari kostum fyrir ferðamenn og bæta stöðu sveitarfélaganna, okkur öllum til hagsbóta. Ríkið hefur notið góðs af uppganginum undanfarin ár á meðan sveitarfélögin hafa að sumu leyti setið eftir. Vandinn á húsnæðismarkaðnum helst að nokkru leyti í hendur við fjölgun ferðamanna. Mikil útleiga íbúða til ferðamanna hefur ýkt hann. Trúverðug áætlun í húsnæðismálum mundi því eflaust tryggja áframhaldandi sátt um þá viðkvæmu atvinnugrein sem ferðaþjónustan er. Tekið er undir óskir frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga um að gistináttagjald renni til sveitarfélaga þar sem hluti færi í sameiginlegan sjóð sem dreifðist á sveitarfélögin, óháð því hvar gjaldið ætti rætur sínar. Á fundum nefndarinnar var nokkuð rætt um kosti bílastæðagjalda til að standa undir nauðsynlegri þjónustu á ferðamannastöðum. Brýnt er að greiða fyrir lagasetningu sem liðkar fyrir slíkri gjaldtöku. Ferðaþjónustan er mikilvæg en viðkvæm grein. Því reynir á fumláus viðbrögð nýrrar ríkisstjórnar, tíminn er að renna út.

Landbúnaður 12. málefna svið.

Í landbúnaði er brýnt að snúa frá þeirri stefnu sem beinir bændum inn í miðstýrt framleiðslukerfi takmarkaðra framleiðsluþátta með kvótum. Þess í stað þarf að gera bændum kleift að sækja fram og gera þeim fært að einbeita sér að þeim búskap sem hæfni þeirra og kostir jarðnæðis á hverjum stað skapar þeim best kjör. Aðeins með þeim hætti er líklegt að sú nýsköpun sem er undanfari framfara verði að veruleika og að nýliðun verði nægjanleg í greininni.

Nýir búvörusamningar þurfa að taka fullt tillit til þessara þátta og tryggja að hefðbundin lögmál samkeppni tryggja neytendum gæðavöru á góðu verði.

Í íslenskri matvælaframleiðslu liggja mikil sóknarfæri, ekki síst vegna tilkomu mikils fjölda ferðamanna á liðnum árum. Leita þarf leiða til að þróa enn frekar hið íslenska eldhús og standa vel að vöruþróun og markaðssetningu. Slík vinna krefst fjármagns

Mikilvægt er að hugað verði í ríkari mæli að sjónarmiðum neytenda við móton nýrrar matvælastefnu og við gerð nýrra búvörusamninga.

Vert er að benda á mikilvægi þess að komið verð til móts við athugasemdir Matvælastofnunar um að nýjum verkefnum verði að fylgja fjármunir. Ljóst er að ef gæta á betur að hagsmunum neytenda verður að styrkja stofnunina.

Horfa þarf í auknum mæli til þess að efla skógrækt. Hún er mikilvæg í baráttunni gegn hlýnun jarðar og til þess þarf að styrkja byggð um allt land. Á fundum nefndarinnar kom fram að með 200 milljón kr. viðbótarframlagi mætti tvöfalda skógrækt á Íslandi.

Tekið er undir með Bændasamtökunum um að ríkið þurfi að móta sýn og reglur vegna bújarða sinna.

Orku- og eldsneytismál 15. málefna svið.

Tryggj raforka, þriggja fasa rafmagn og góð fjarskipti um allt land eru nauðsynleg til þess að skapa aðlaðandi búsetuskilyrði. Hraða þarf þessari nauðsynlegu uppbyggingu og til þess þarf aukið fjármagn.

Það verður að vera hæfið yfir allan vafa að varanlegur eignar- og yferráðaréttur þjóðarinnar á orkuauðlindinni sé tryggð og að hún njóti sanngjarns arð af henni með auðlindarentuskatti. Móta þarf skýrari auðlindastefnu um nýtingu allra auðlinda þjóðarinnar þ.m.t. orkuauðlindarinnar.

Auðlindaardur þjóðarinnar af nýtingu sameiginlegra auðlinda verði sýnilegur og honum ráðstafað með skynsamlegum hætti.

Samfylkingin styður háleit markmið sem er að finna í stefnuyfirlýsingu sex ráðherra ríkisstjórnarinnar sem kynnt var 5. maí sl. Minnt er á að aðgerðirnar sem fara þarf í eru ekki ókeypis. Þeim þurfa að fylgja fjármunir. Skoða þarf hvort og að hvað miklu leyti skilyrða á tekjur af grænum sköttum til að fjármagna aðgerðir og hvata til að ná settum markmiðum.

Fara þarf mun ítarlegar yfir fjármálaáætlunina og gera nauðsynlegar breytingar ef Ísland ætlar að standa við alþjóðlegar skuldbindingar sínar. Fyrir þinginu liggur tillaga um aðgerðaráætlun um orkuskipti (146. mál) og eru þar mörg áhugaverð markmið og leiðir. En hún er því marki brennd að ekki verður séð að fjármagn sé að finna í ríkisfjármálaáætlun til að styðja nægilega vel við markmiðin. Við það verður að gera athugasemdir.

Markaðseftirlit og neytendamál 16. málefnasvið.

Eins og í mörgum öðrum málaflokkum eru góð og gild markmið sett á blað en litlir nýir fjármunir eru eymamerktir aðgerðum sem fara á í samhliða þeim.

Mikilvægt er að efla samkeppni hér á landi og tryggja að styrking krónunnar skili sér í vasa neytenda. Það eru viss vonbrigði að ný ríkisstjórn sýni ekki meiri metnað í málaflokknum. Varla er vikið orði að mikilvægi Samkeppniseftirlitsins sem þó er ótvírætt vegna smæðar íslensks markaðar. Liggja þarf fyrir skýr stefna um að Samkeppniseftirlitinu verði gert kleift að þróast í takt við nýja tíma og það geti unnið hratt og örugglega úr þeim fjölda mála sem því berst.

Ein af boduðum aðgerðum er endurskoðun á skipan neytendamála. Vanda þarf til þeirrar vinnu og mikilvægt að endurskoðunin fari fram í samstarfi við hagsmunaaðila og að þinginu verði haldið upplýstu um gang vinnunnar.

Alþingi, 8. maí 2017.

Logi Einarsson.